

HANDLEIDING DOELAFLEIDING OVERIGE WATEREN

RAPPORT

2013

20

ISBN 978.90.5773.610.0

COLOFON

UITGAVE Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
Postbus 2180
3800 CD Amersfoort

AUTEURS C.H.M. Evers (Royal HaskoningDHV)
R. Buskens (Royal HaskoningDHV)
J.M. Dolmans-Camu (Provincie Utrecht)

In opdracht van IPO, UVW en STOWA

DRUK Kruyt Grafisch Adviesbureau
STOWA STOWA 2013-20
ISBN 978.90.5773.610.0

COPYRIGHT De informatie uit dit rapport mag worden overgenomen, mits met bronvermelding. De in het rapport ontwikkelde, dan wel verzamelde kennis is om niet verkrijgbaar. De eventuele kosten die STOWA voor publicaties in rekening brengt, zijn uitsluitend kosten voor het vormgeven, vermenigvuldigen en verzenden.

DISCLAIMER Dit rapport is gebaseerd op de meest recente inzichten in het vakgebied. Desalniettemin moeten bij toepassing ervan de resultaten te allen tijde kritisch worden beschouwd. De auteurs en STOWA kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade die ontstaat door toepassing van het gedachtegoed uit dit rapport.

VOORWOORD

De komst van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft in Nederland geleid tot een gerichte focus op doelen en maatregelen gekoppeld aan de daarvoor specifieke aangewezen KRW oppervlaktewaterlichamen. Veel waterschapsgebieden herbergen echter een aanzienlijk deel oppervlaktewater wat niet is aangewezen als KRW waterlichaam maar vanuit integraal waterbeheer wel als samenhangende watersystemen met de KRW waterlichamen worden beschouwd.

Voor de wettelijke inwerkingtreding van de Europese kaderrichtlijn (2009) waren de inspanningsdoelen/normen (MTR) voor alle oppervlaktewateren op Rijksniveau vastgelegd in de 4e Nota Waterhuishouding (1998). Voor het verkrijgen van ecologische beleidsdoelen werd gebruik gemaakt van eigen – of door de STOWA ontwikkelde beoordelingssystemen, die in water(beheer)plannen werden vastgelegd. Met de inwerkingtreding van het Besluit Monitoring en Kwaliteitseisen Monitoring Water en de bijbehorende ministeriële regeling "Monitoring Kaderrichtlijn Water" uit 2009 zijn de kwaliteitseisen en de doelstellingen voor de KRW-waterlichamen juridisch verankerd. Echter de bescherming en de MTR-waarden voor overige oppervlaktewateren, die geen KRW-waterlichaam zijn, is daarmee komen te vervallen. In sommige provincies en waterschappen voorzagen men dit beleidsgat en zijn voor de periode 2010-2015 oplossingen uitgewerkt via verschillende beleidsuitwerkingen en methodieken. Dit heeft als gevolg gehad dat een adequate vergelijking tussen doelen van overige wateren en KRW- oppervlaktewaterlichamen binnen – en tussen deelstroomgebieden niet mogelijk is. Vanuit provincies en waterschappen is daardoor een duidelijk behoefte ontstaan voor een uniforme aanpak in relatie tot het afleiden van ecologische beleidsdoelen voor overige oppervlaktewateren (niet KRW oppervlaktewaterlichamen). Het IPO en de Unie van Waterschappen hebben daarom gehoor gegeven aan deze behoefte en in samenwerking met STOWA een gedragen ecologische methodiek uitgewerkt die leidt tot een uniformering van doelen. Gekozen is om een methodiek te ontwikkelen die vergelijkbaar is met de KRW-systematiek voor KRW-oppervlaktewateren. De methodiek leidt tot het verkrijgen van beleidsdoelen in KRW-taal via een pragmatisch te doorlopen stappenplan gebruikmakend van de beschikbare KRW-watertypen, inclusief de bijbehorende ecologische maatlatten. Na toepassing van de methodiek ontstaan verklaarbare en vergelijkbare doelen en toestandbeoordelingen tussen overige oppervlaktewateren en KRW oppervlaktewaterlichamen.

Financiering vond plaats door IPO, de methodiek- en aanvullende maatlatontwikkeling zijn ontwikkeld door Royal HaskoningDHV in opdracht van de STOWA. Het project is uitgevoerd in samenspraak met IPO en de Unie van Waterschappen. De genoemde rapporten en achtergronddocumenten zijn digitaal beschikbaar op www.stowa.nl

De voorzitter van de
IPO/UvW werkgroep
"Doelen overige Wateren"

namens
STOWA

Reinier van Nispen

Bas van der Wal

DE STOWA IN HET KORT

De Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer, kortweg STOWA, is het onderzoeksplatform van Nederlandse waterbeheerders. Deelnemers zijn alle beheerders van grondwater en oppervlaktewater in landelijk en stedelijk gebied, beheerders van installaties voor de zuivering van huishoudelijk afvalwater en beheerders van waterkeringen. Dat zijn alle waterschappen, hoogheemraadschappen en zuiveringsschappen en de provincies.

De waterbeheerders gebruiken de STOWA voor het realiseren van toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk juridisch en sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat voor hen van gemeenschappelijk belang is. Onderzoeksprogramma's komen tot stand op basis van inventarisaties van de behoefte bij de deelnemers. Onderzoekssuggesties van derden, zoals kennisinstututen en adviesbureaus, zijn van harte welkom. Deze suggesties toetst de STOWA aan de behoeften van de deelnemers.

De STOWA verricht zelf geen onderzoek, maar laat dit uitvoeren door gespecialiseerde instanties. De onderzoeken worden begeleid door begeleidingscommissies. Deze zijn samengesteld uit medewerkers van de deelnemers, zonodig aangevuld met andere deskundigen.

Het geld voor onderzoek, ontwikkeling, informatie en diensten brengen de deelnemers samen bijeen. Momenteel bedraagt het jaarlijkse budget zo'n 6,5 miljoen euro.

U kunt de STOWA bereiken op telefoonnummer: 033 - 460 32 00.

Ons adres luidt: STOWA, Postbus 2180, 3800 CD Amersfoort.

Email: stowa@stowa.nl.

Website: www.stowa.nl

HANDLEIDING DOELAFLEIDING OVERIGE WATEREN

INHOUD

	INLEIDING	
	STOWA IN HET KORT	
1	AANLEIDING	1
2	UITGANGSPUNTEN EN AFBAKENING	3
3	WATERTYPEN, MAATLATTEN EN KWALITEITSELEMENTEN	4
4	HANDLEIDING DOELAFLEIDING	9
5	WAARBORGING LANDELIJK GEBRUIK VOORGESTELD DOELKADER	13
	REFERENTIES	14

1

AANLEIDING

Na vaststelling van de waterplannen in 2009 bleek dat een aantal provincies/waterschappen verschillende methoden hadden toegepast voor het beschrijven van doelen voor kleinere - of overige wateren. Het gevolg daarvan is dat toetsingsresultaten tussen overige wateren en de KRW-waterlichamen niet onderling zijn te vergelijken. Ook de vergelijking tussen deelstroomgebieden is niet mogelijk. De behoefte is aanwezig om een uniforme methodiek te ontwikkelen die leidt tot doelen en toestandbeelden die vergelijkbaar en verklaarbaar zijn met die van de KRW-waterlichamen.

Daarnaast is gedurende uitvoeringsfase van de Kaderrichtlijn water de nadruk in het waterbeleid sterk op de oppervlaktewaterlichamen komen te liggen. Onder deze waterlichamen vallen alle grotere wateren van Nederland. Hierdoor dreigt de zeer omvangrijke groep aan kleinere wateren op de achtergrond te geraken. Juist deze wateren bezitten vaak lokaal nog hoge ecologische waarden en gezamenlijk beslaan ze een aanzienlijk deel van het Nederlandse oppervlaktewater. Daarnaast zijn veel van deze kleine wateren onlosmakelijk verbonden met de waterlichamen en is de ecologische toestand in de waterlichamen daardoor niet los te zien van deze kleine, toestromende wateren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de paaigronden voor vissoorten zoals forel en rivierprik in de bovenlopen. Tot slot kunnen in de kleine wateren ook effectieve maatregelen worden genomen die naast een lokaal effect ook positief doorwerken in de rest van het stroomgebied, waaronder de waterlichamen. De kleine wateren vormen daarmee dus een belangrijk onderdeel van het stroomgebiedsuitgangspunt zoals opgenomen in de KRW (EU, 2000) en zijn van groot belang in het watersysteem als geheel.

De IPO/UvW werkgroep “Doelen overige wateren” heeft als taak een breed gedragen methodiek te ontwikkelen voor het afleiden van ecologische doelen voor wateren die niet zijn aangegeven als KRW-waterlichaam. De behoefte aan standaardisatie is groot vanwege de behoefte om monitoring, doelafleiding en rapportage voor alle wateren in een beheergebied, maar ook binnen Nederland als geheel, op vergelijkbare wijze uit te voeren.

De werkgroep heeft een opdrachtschrijving opgesteld om te komen tot een handleiding voor de doelafleiding met een landelijk toetsingskader (maatlatten). De waterbeheerders kunnen met deze handleiding gestandaardiseerd doelen afleiden op maatlatten voor de overige wateren.

In dit document is een handleiding (stappenplan) uitgewerkt waarmee waterbeheerders ecologische doelen ‘in KRW-taal’ kunnen afleiden.

PRODUCTEN NAAST DE HANDLEIDING

Bij de handleiding horen ook maatlatten als toetsingskader. Naast de bestaande twee STOWA-documenten (mappen) met maatlatten voor de waterlichamen is er voor dit project een derde document met maatlatten voor de kleinere watertypen opgesteld. Daarnaast is er het meer uitgebreide achtergronddocument (Evers *et al.*, 2013) waarin nader is toegelicht:

- welke maatlatten het beste kunnen worden gebruikt;
- de aansluiting met andere bestaande toetsingskaders/streefbeelden;
- aanpassingen en validatiestappen van maatlatten;
- voorbeelden van toepassing voor de doelafleiding in de praktijk.

Tot slot is er een nieuwe versie van QBWat waarin ook deze aanvullende typen en maatlatten zijn verwerkt. Alle documenten zijn beschikbaar via de STOWA website.

2

UITGANGSPUNTEN EN AFBAKENING

De volgende uitgangspunten en afbakening zijn van toepassing voor methodiek:

- De KRW-terminologie en -systematiek zijn het uitgangspunt voor de methodiek. De KRW-typologie uit 2002/2003 (Elbersen *et al.*, 2002) is in beginsel het uitgangspunt, maar noodzakelijk geachte aanpassingen hebben geleid tot enkele verfijningen.
- De methodiek betreft alleen regionale wateren die niet als KRW-waterlichaam zijn aangewezen. Er is namelijk geen rijkswater dat niet als KRW-waterlichaam is aangewezen.
- De methodiek maakt zoveel mogelijk gebruik van bestaand materiaal en beschikbare methoden.
- De methodiek gaat over de ecologische kwaliteit, dat wil zeggen de biologische kwaliteitselementen en de ondersteunende fysisch-chemische en hydromorfologische elementen.
- Voor de doelen en maatregelen in de wateren die geen KRW-waterlichaam zijn, geldt geen resultaats- of monitoringsverplichting voor alle kwaliteitselementen. Afhankelijk van het betreffende water(type) en specifieke menselijke beïnvloeding kan het meest geschikte kwaliteitselement of combinatie van kwaliteitselementen worden gekozen. Daarnaast is het niet noodzakelijk om deze als “one-out-all out” te presenteren als eindresultaat; dat kan als score per onderzocht kwaliteitselement.
- De monitoringsinspanning en -methode zijn zoveel mogelijk in lijn met de bestaande ecologische meetnetten van de waterbeheerders en volgt het STOWA Handboek Hydrobiologie als onderliggende standaard.

3

WATERTYPEN, MAATLATTEN EN KWALITEITSELEMENTEN

Verschillende doelenkaders zijn beschikbaar voor alle watertypen die als ‘overig water’ kunnen worden bestempeld. Wanneer we de eerder genoemde uitgangspunten hanteren dan komt duidelijk naar voren dat de bestaande officiële en concept KRW-maatlatten het meest geschikt zijn om als toetsingskader te dienen voor de niet-waterlichamen. Deze maatlatten beslaan in tegenstelling tot de andere doelenkaders alle relevante watertypen en biologische kwaliteitselementen. Daarnaast sluiten ze uiteraard goed aan op de KRW-definities en op de aanpak bij de waterlichamen.

De watertypen waartoe de overige wateren kunnen behoren, vallen voor een klein deel onder watertypen van de natuurlijke waterlichamen (Van der Molen *et al.*, 2012). Het gaat dan om watertypen die op de grens liggen van wat als een waterlichaam benoemd moet worden (langzaam stromende bovenlopen op zand) of zeer breed gedefinieerde typen (met name de brakke typen; tabel 1). Wateren van deze typen vallen dus voor een deel onder de waterlichamen, maar voor een aanzienlijk deel betreft het geen waterlichaam. De landelijke natuurlijke maatlatten voor deze typen zijn ook bruikbaar voor deze wateren. Daarnaast kan voor sloten en (kleine) kanalen die niet als waterlichaam aangemerkt zijn, gebruik worden gemaakt van de landelijke maatlatten voor deze typen (Evers *et al.*, 2012; tabel 1). Voor de kleinere natuurlijke (en sterk veranderde) wateren zijn tot slot voor dit project de oude conceptmaatlatten aangepast en gevalideerd (Van der Molen *et al.*, 2013; tabel 1). Alleen voor M19 (Diepe wateren, open verbinding met rivier) is geen maatlat beschikbaar, maar dit type komt alleen voor als rijkswater in combinatie met een waterlichaam (grote rivier) en is voor dit project niet relevant.

TABEL 1

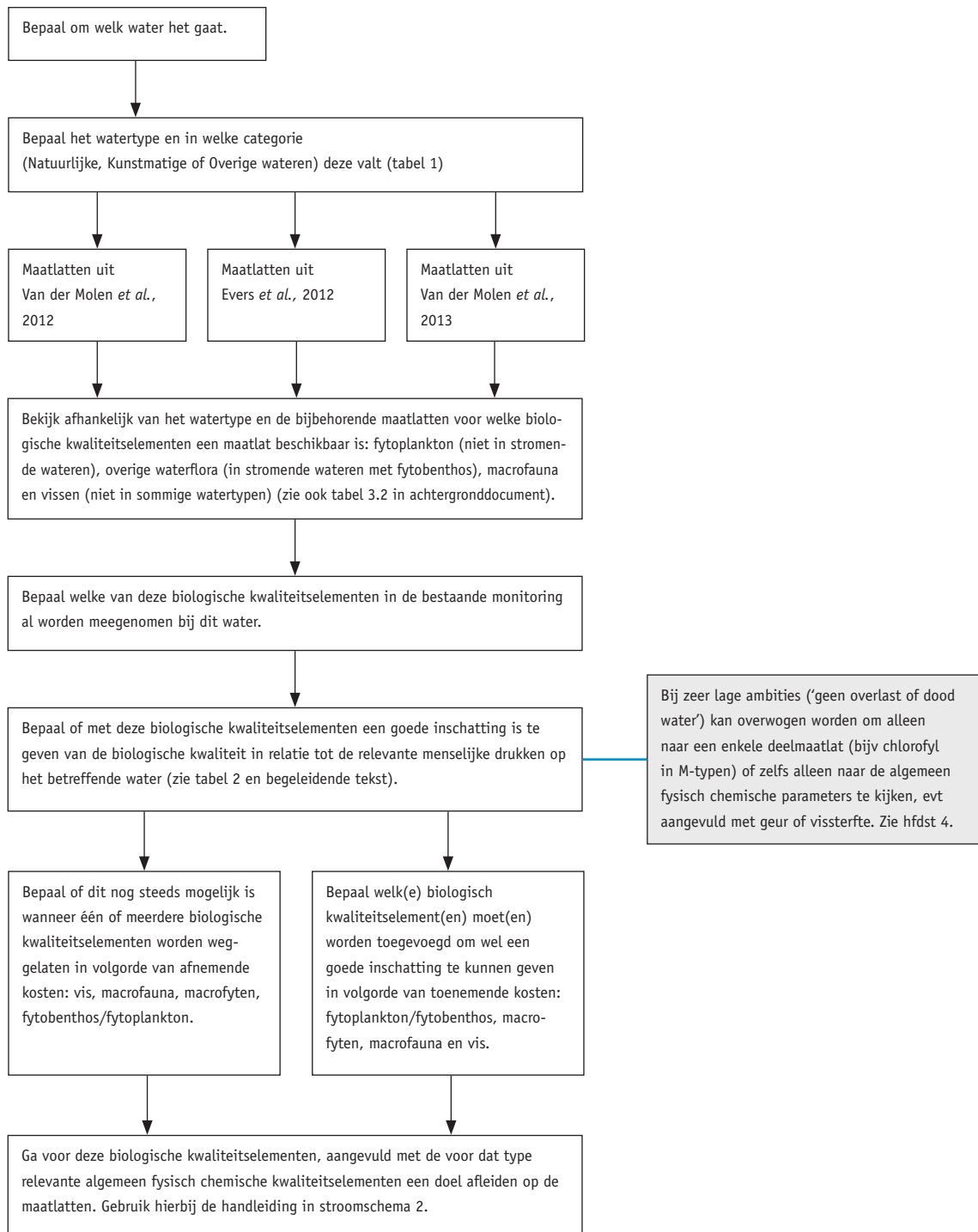
WATERTYPEN (UIT KRW-TYPOLOGIE) DIE ALS 'OVERIG WATER' ZIJN TE BESCHOUWEN.

NATUURLIJK: DE LANDELIJKE MAATLATTEN VOOR DE NATUURLIJKE WATERLICHAMEN (VAN DER MOLEN *ET AL.*, 2012). KUNSTMATIG: DE LANDELIJKE MAATLATTEN VOOR SLOTEN EN KANALEN (EVERS *ET AL.*, 2012). OVERIG: DE VOOR DIT PROJECT AANGEPASTE MAATLATTEN VOOR DE NATUURLIJKE WATERTYPEN DIE NIET ALS WATERLICHAAM KUNNEN GELDEN (DUS NIET OPGENOMEN IN DE MAATLATMAPPEN) EN PER DEFINITIE ALTIJD TOT DE OVERIGE WATEREN GELDEN (VAN DER MOLEN *ET AL.*, 2013)

	Natuurlijk (N)	Kunstmatig (K)	Overig (O)	Geen
R-typen	R4, R13 en R17		R1, R2, R3, R9 en R11	
M-typen	M12, M30 en M31	M1a, M1b, M2, M3, M4, M8, M9 en M10	M5, M11, M13, M16, M17, M18, M22, M24, M25, M26, en M28	M19

Met de watertypen uit tabel 1 zijn vrijwel alle voorkomende regionale 'overige' wateren gedekt. In de achtergrondrapportage staat uitgebreid beschreven aan welke criteria de te gebruiken maatlatten en kwaliteitselementen van deze watertypen moeten voldoen. Voor een specifiek water kan een waterbeheerder via onderstaand stroomschema bepalen welke maatlatten en biologische kwaliteitselementen gebruikt moeten worden.

STROOMSCHEMA 1 AFLEIDING VOOR TE GEBRUIKEN MAATLATTEN EN KWALITEITSELEMENTEN

AANBEVOLEN BIOLOGISCHE KWALITEITSELEMENTEN

In tabel 2 zijn de kwaliteitselementen van de KRW-maatlatten weergegeven die meestal het best bruikbaar zijn bij het afleiden en toetsen van doelstellingen. Deze kwaliteitselementen a) dekken gezamenlijk alle menselijke drukken, b) worden over het algemeen van oudsher al gemeten binnen dit watertype ten behoeve van de EBEO-systemen en c) overlappen met de informatiebehoefte voor andere beoordelingssystemen.

De waterbeheerder is uiteraard vrij om gemotiveerd af te wijken van de aanbevolen kwaliteitselementen wanneer bijvoorbeeld door lokale omstandigheden een ander kwaliteitselement beter geschikt is. Voor de meeste kwaliteitselementen is een maatlat beschikbaar. Dit geldt niet voor vis in de droogvallende of zure wateren waar een stabiele visstand niet mogelijk is. Voor fyto benthos is alleen in de stromende wateren en vennen een maatlat beschikbaar. Het kwaliteitselement fytoplankton kan in de toekomst bij sommige typen eventueel aangevuld worden met een nog te ontwikkelen maatlat voor sieraalgen.

TABEL 2 WATERTYPEN (UIT KRW-TYPOLOGIE) WAARTOE 'OVERIGE WATER' (NIET-WATERLICHAAMEN) KUNNEN BEHOREN EN DE VOORGESTELDE MAATLAT EN KWALITEITSELEMENTEN, WAARBIJ IS AANGEVEN OF ER AANVULLEND AANPASSINGEN OF VALIDATIE IS UITGEVOERD IN HET KADER VAN ONDERHAVIG PROJECT

Cluster	Watertypen (uit KRW-typologie)	Voorstel te gebruiken biologisch kwaliteitselementen
Bronnen	R1 en R2	Macrofyten en macrofauna. Fytobenthos ipv macrofyten bij veel schaduw.
Stromende wateren: 'beken'	R3, R4, R9, R11, R13 en R17	Fytobenthos en macrofauna, eventueel aangevuld met vis in beken met specifieke visfuncties (connectiviteit en paai-gebieden). In R3 alleen macrofauna (droogval).
Sloten	M1a, M1b, M2, M8 en M9	Macrofyten, vis in geval van functie als paai- en opgroei-gebied.
Kanalen	M3, M4 en M10	Fytoplankton en macrofyten, vis in geval van ontoereikende kwaliteit of i.v.m. functie als migratieroute.
Gebufferde plassen	M11, M16, M22, M24, M25	Fytoplankton en macrofyten, vis in geval van ontoereikende kwaliteit. In de M11 wateren met een goed ontwikkelde vegetatie is macrofauna ook goed bruikbaar.
Vennen	M12, M13, M17, M18 en M26	Macrofyten en macrofauna. Fytobenthos ook goed bruikbaar en eventueel een maatlat voor sieraalgen ontwikkelen in de toekomst.
Brakke wateren	M30 en M31	Fytoplankton, macrofyten en macrofauna. Vis in geval van bijzondere soorten of i.v.m. functie als migratieroute

ALGEMEEN FYSISCH-CHEMISCHE EN HYDROMORFOLOGISCHE KWALITEITSELEMENTEN

Voor alle watertypen geldt dat aanvullend op de biologische kwaliteitselementen de relevante algemeen fysisch-chemische kwaliteitselementen meegenomen moeten worden. Dit zijn:

- temperatuur (maximum in °C);
- doorzicht (zomergemiddeld in meters), geldt alleen in de M-typen;
- zuurgraad (zomergemiddelde pH);
- zoutgehalte (zomergemiddeld chloride-gehalte in mg/l);
- zuurstofhuishouding (zomergemiddeld zuurstofverzadigingspercentage);
- nutriënten (zomergemiddeld):
 - totaal fosfor (mg P/l);
 - totaal stikstof (mg N/l).

Voor alle watertypen waren bij de start van het project reeds (concept)normen vastgesteld voor deze parameters en deze zijn in de meeste gevallen gehandhaafd of aangepast naar aanleiding van aanpassingen voor de waterlichamen. Dit geldt ook voor enkele watertype-afhankelijke parameters, die vallen onder de hydromorfologische kwaliteitselementen. Bij een enkel watertype en kwaliteitselement was geen goede waarde beschikbaar. Hiervoor is dan op basis van expert judgement de waarde van een sterk vergelijkbaar type gebruikt.

KADER: MONITORINGSRICHTLIJNEN

De monitoring (methode en frequentie) van de biologische en algemeen fysisch-chemische kwaliteitselementen komt in principe overeen met de Richtlijnen monitoring voor de waterlichamen. Onderbouwd kan men echter de frequentie verlagen of door clustering van vergelijkbare wateren het aantal meetpunten verkleinen. Voor de overige wateren kan met expert judgement een oordeel worden afgegeven indien monitoringsgegevens ontbreken maar wel goed is in te schatten welke kwaliteit het betreffende water ongeveer heeft.

4

HANDLEIDING DOELAFLEIDING

Voor de aanbevolen maatlatten is al een default klassenindeling met een grens voor de goede toestand afgeleid. Voor de watertypen die ook als waterlichaam voorkomen is dit de Goede Ecologische Toestand (GET, natuurlijke wateren) of het Goed Ecologisch Potentieel (GEP, sloten en kanalen). Deze (default)doelen zijn bestuurlijk vastgesteld. Dit geldt in concept ook voor de overige (kleinere) natuurlijke watertypen. Voor alle watertypen geldt dat het in de praktijk meestal gaat om sterk veranderde of kunstmatige wateren. Men mag bij dergelijke wateren een lager doel afleiden indien het GET, of het default GEP bij sloten en kanalen, niet haalbaar is.

Voor de waterlichamen is dit aan relatief strenge regels gebonden waarbij ambitie (kosten) niet de belangrijkste factor is. Voor de 'overige wateren' heeft de IPO/UvW werkgroep besloten minder strikte regels te hanteren. Dit is bekrachtigd door het BKO (Bestuurlijk Koepel Overleg, nu Stuurgroep Water) in het visiedocument zoals opgesteld eind 2011. Op de eerste plaats geldt er voor deze wateren geen resultaatsverplichting. Ambitie (kosten) mag wel een doorslaggevende rol spelen bij het bepalen van de hoogte van het doel. Men kan dus op basis van ambitie een eigen doel afleiden op de binnen dit project vastgestelde maatlatten. Daarbij is het niet noodzakelijk om alle kwaliteitselementen mee te nemen. De doelen zijn daarmee beter haalbaar en de monitoring blijft beperkt tot de noodzakelijke soortgroepen.

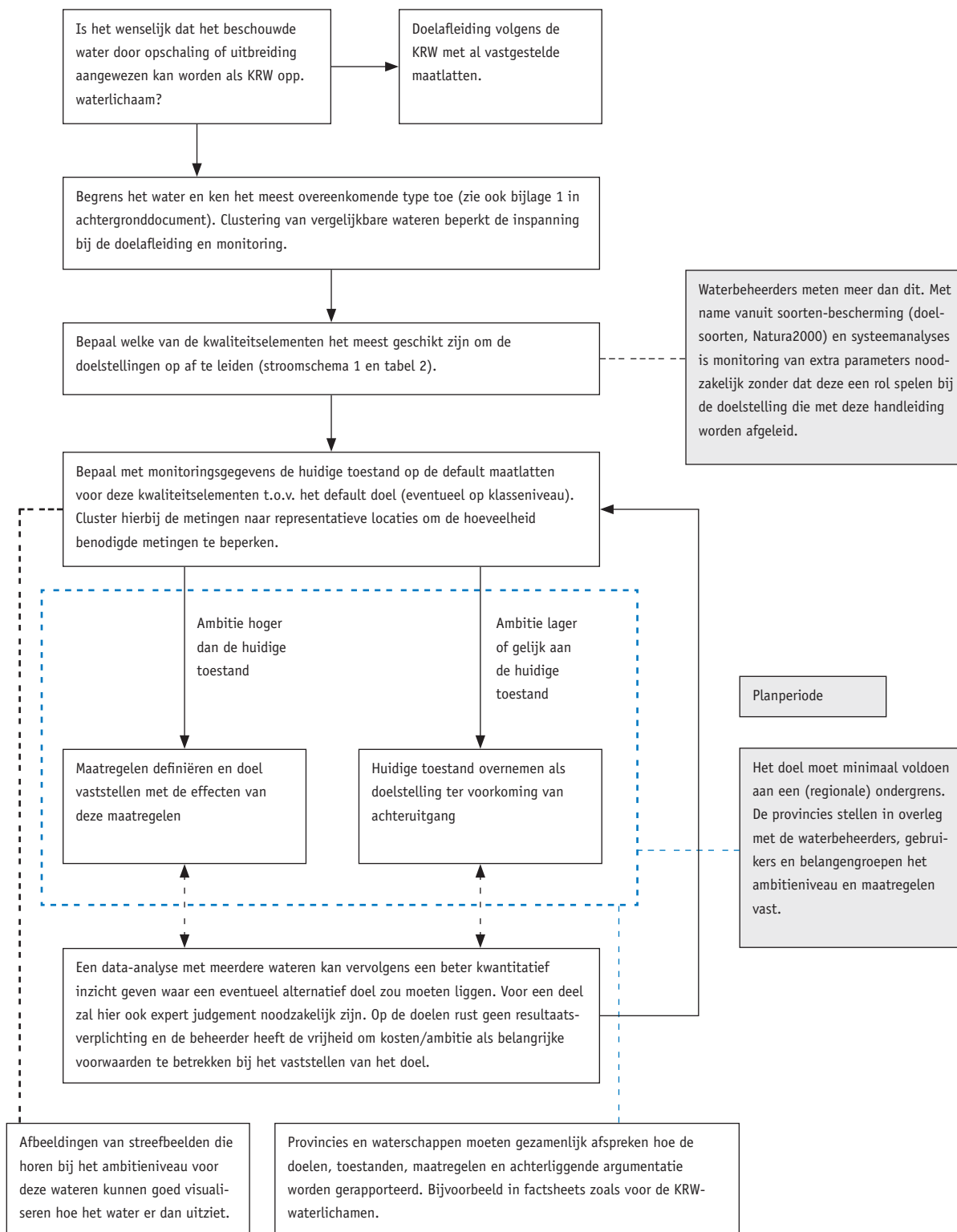
Om de ambitie vorm te geven, zal op de eerste plaats naar de functie van het betreffende water moeten worden gekeken. Dit kan aanleiding geven tot aangepaste (eventueel ook hogere!) doelen dan de EKR van 0.6 die standaard (default) de grens tussen matig en goed weergeeft. Afleiding van een specifiek alternatief doel kan het best plaatsvinden door gebruik te maken van een combinatie van gegevens uit monitoring en expert judgement. Dit ligt in lijn met de aanbevelingen uit MEP/GEP voor sterk veranderde wateren (Pot [red], 2005).

Voor de 'overige wateren' is onderstaand stappenplan (stroomschema 2) opgesteld voor de afleiding van een water met een specifieke doelstelling. Uit praktijktoetsing is inmiddels gebleken dat een goede kennis van het watersysteem bij vrijwel alle stappen van belang is. Net zoals bij de waterlichamen is het de bedoeling dat de provincies in overleg met de waterbeheerders het ambitieniveau vaststellen. Het ambitieniveau en de haalbaarheid van maatregelen wordt ook vastgesteld in overleg met de andere gebruikers van het oppervlaktewater zoals gemeenten, natuurbeheerders en de belangenverenigingen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van bestaande overlegstructuren. Zo kan bijvoorbeeld de input vanuit de (sport)visserij ingebracht worden vanuit de bestaande overleggen met de VisstandBeheerCommissies (VBC's).

1. Mogelijk is het wenselijk dat provincies/waterschappen een bestaand waterlichaam willen uitbreiden, aangrenzende wateren willen toevoegen, of overig water alsnog willen begrenzen als KRW-oppervlakte-waterlichaam. De keuze hiervan ligt bij de regio (provincies/ waterschappen). Vooralsnog is het juridische toetsingskader voor KRW-waterlichamen het Beluif en Monitoring Kwaliteitseisen Water uit 2009 (BKMW). De ecologische getalswaarden zoals deze voortkomen door toepassing van de IPO/UvW methodiek worden beleidsmatig vastgelegd in het waterhuishoudingsplan (omgevingsvisie) van provincies.
2. Wanneer het niet wenselijk is om het overige water aan te wijzen als KRW-waterlichaam, dan is het startpunt van de doelafleiding de begrenzing van het te beschouwen water en de bepaling van het bijbehorende watertype. Dit komt redelijk overeen met de aanpak bij de waterlichamen. Zie hiervoor ook Elbersen et al. (2002).
3. Vervolgens moet bepaald worden welke van de kwaliteitselementen het meest geschikt zijn om de doelstellingen voor een 'overig water' af te leiden. Gebruik hiervoor het stroomschema uit hoofdstuk 3 en haak bij voorkeur aan op de aanbevelingen uit tabel 2.
4. Daarna wordt de huidige toestand van dit water bepaald door de waterbeheerder met beschikbare gegevens uit monitoring. Het ambitieniveau wordt bepaald door de provincie. De waterschappen vullen de ambitie kwalitatief en kwantitatief in. Bij het formuleren van de ambitie worden natuurorganisaties, belangengroepen en gebruikers van het water betrokken en moet ook eventuele afwenteling naar waterlichamen worden meegenomen. Afhankelijk van de ambitie zijn de volgende vervolgstappen mogelijk:
 - a. De ambitie is laag en de waterbeheerder zal geen maatregelen treffen om de toestand van het betreffende water te verbeteren. In dit geval is het doel om te voorkomen dat er achteruitgang ten opzichte van de huidige toestand plaats kan vinden (zie 5 voor kwantificering van dit doel). Het gaat hierbij om geen achteruitgang in kwaliteitsklasse overeenkomend met de waterlichamen, dus niet op basis van exacte EKR. Provincie en waterschap kunnen onderling wel een vaste ondergrens of basiskwaliteit afspreken, waaraan alle wateren moeten voldoen. Bijvoorbeeld minimaal de onderkant van de klasse matig (EKR=0.4) of ontoereikend (EKR=0.2) op de maatlat voor natuurlijke wateren.
 - b. De ambitie ligt hoger dan de huidige toestand. In dit geval moet de waterbeheerder maatregelen vaststellen om deze hogere ambitie ook te kunnen halen. Afhankelijk van de mogelijke maatregelen en de effecten hiervan kan het exacte doel worden afgeleid (zie 5 voor kwantificering van dit doel). Deze maatregelen kunnen al opgenomen zijn in bestaand beleid.
 - c. De ambitie voor het water is hoog, terwijl de huidige toestand daar al boven zit. In dit geval is de huidige *kwaliteitsklasse* het doel om te voorkomen dat er achteruitgang plaats kan vinden en huidige hoge ecologische waarden verloren gaan (zie 5 voor kwantificering van dit doel).
5. Een data-analyse met verschillende wateren kan vervolgens een beter kwantitatief inzicht geven wat het doel zou kunnen zijn. Voor een deel zal hier ook expert judgement noodzakelijk zijn. De exacte invulling is de verantwoordelijkheid van de waterbeheerder en die dient per doel en toestandsbepaling aan te geven waarop deze is gebaseerd (berekend met KRW-conforme data, volledig expert judgement of een combinatie met minder uitgebreide gegevens). Over het algemeen komt de aanpak overeen met de afleiding van doelen voor de waterlichamen. Tot slot kunnen afbeeldingen met streefbeelden meer inzicht geven hoe deze doelen er in de praktijk uit zien.

Daarna worden de doelen voor de overige wateren beleidsmatig vastgelegd in het waterhuishoudingsplan (omgevingsvisie) van provincies. Er is geen landelijk juridisch toetsingskader voor de overige wateren.

STROOMSCHEMA 2 HANDLEIDING VOOR AFLEIDING VAN DOELEN VOOR OVERIGE WATEREN

AANDACHTSPUNTEN BIJ DE DOELAFLEIDING

Een knelpunt bij het afleiden van doelen voor watertypen die niet bij de waterlichamen zijn meegenomen, is mogelijk dat er nog weinig instrumenten beschikbaar zijn voor deze watertypen. Zie ook de aanbevelingen in hoofdstuk 6 om dit hiaat te verkleinen.

Een belangrijk verschil met de doelen voor de waterlichamen is zoals eerder vermeld, het ontbreken van resultaatsverplichting en de vrijheid om kosten/ambitie als belangrijke voorwaarden te betrekken bij het vaststellen van het doel (GEP). Daarnaast is het aantal kwaliteitselementen beperkt tot het strikt noodzakelijke wat nodig is om een goede inschatting van de kwaliteit te kunnen geven. Dit scheelt aanzienlijk in de kosten en maakt het afleiden en toetsen van de doelen minder arbeidsintensief.

Bij een zeer lage ambitie is het tot slot te overwegen om enkel naar een specifieke deelmaatlat (bijv chlorofyl in M-typen) en/of de algemeen fysisch chemische kwaliteitselementen te kijken. Dit eventueel aangevuld met overlastparameters als geur, vissterfte, bacteriologische problemen en drijfslagen.

5

WAARBORGING LANDELIJK GEBRUIK VOORGESTELD DOELENKADER

De IPO/UvW-werkgroep hecht er veel belang aan dat de voorgestelde handleiding voor doelafleiding en bijbehorende maatlatten ook daadwerkelijk algemeen zal worden toegepast. De wens van uniformering en de uitwerking daarvan als oplossingsrichting in de vorm, van een pragmatische methodiek is geaccordeerd in het DWO (= Directeuren water Overleg) en BKO (voorloper huidige stuurgroep Water).

Om de implementatie zo goed mogelijk te laten verlopen zijn de volgende acties uitgevoerd:

- De maatlatten zijn opgenomen in een STOWA-document conform de maatlatten voor de natuurlijke wateren en de maatlatten voor sloten en kanalen.
- Op 30 mei 2013 heeft een landelijke presentatie van het eindresultaat (handleiding en maatlatten) plaatsgevonden op een STOWA-dag.
- Alle documenten zijn opgenomen op de STOWA Themasite 'Ecologische beoordeling en KRW', inclusief een nieuwsbericht. Dit zorgt ervoor dat gebruikers gemakkelijk digitale versies van de bestanden kunnen downloaden.
- De maatlatten zijn ingebouwd in QBWat (later mogelijk onderdeel van de AQUOKIT van het Informatiehuis Water). Iedereen kan snel eigen monsters toetsen analoog aan de toetsingen voor de waterlichamen.

Voor het vervolg is het volgende nog aan te bevelen:

- Afspraken maken tussen provincies en waterschappen over de wijze van rapportage van doelen, toestanden, maatregelen en achterliggende argumentatie. De factsheets zoals voor de KRW-waterlichamen kunnen hierbij als voorbeeld dienen.
- Het inbouwen van de typologie en maatlatten voor deze 'overige wateren' in landelijke tools zoals de KRW-Verkenner, het Expertsysteem Ecologische en het Volg-Stuursysteem. Dit geeft de waterbeheerder instrumenten in handen die bruikbaar zijn bij de doelafleiding.

REFERENTIES

Elbersen, J.W.H., P.F.M. Verdonshot, B. Roels & J.G. Hartholt., 2002. *Definitiestudie KaderRichtlijn Water (KRW). I. Typologie Nederlandse Oppervlaktewateren*. Altera-rapport 669.

Evers, C.H.M. R. Buskens & J.M. Dolmans-Camu, 2013. *Landelijk doelenkader voor overige wateren. Achtergronddocument handleiding doelafleiding en ecologische maatlatten*. Royal HaskoningDHV projectnummer 9X1063. In opdracht van IPO, UVW en STOWA.

Evers C.H.M, R.A.E. Knoben & F.C.J. van Herpen [red], 2012. *Omschrijving MEP en maatlatten voor sloten en kanalen voor de Kaderrichtlijn Water 2015-2021*. STOWA/rapport 2012-34

Pot, R. [red] 2005. *Default-MEP/GEP's voor sterk veranderde en kunstmatige wateren*. Concept, www.stowa.nl

Van der Molen, D.T., R. Pot, C.H.M. Evers & L.L.J. van Nieuwerburgh, [red], 2012. *Referenties en maatlatten voor natuurlijke watertypen voor de kaderrichtlijn water*. STOWA Rapportnummer 2007-32, RWS-WD rapportnummer 2007.018, ISBN 978.90.5773.383.3.

Van der Molen, D.T., R. Pot, C.H.M. Evers, R. Buskens & F.C.J. van Herpen [red], 2013. *Referenties en maatlatten voor overige wateren (geen KRW-waterlichamen)*. STOWA Rapportnummer 2013-14, ISBN 978.90.5773.609.4